

УДРУЖЕЊЕ ПСИХИЈАТАРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

Европска министарска конференција о менталном здрављу

Свјетске здравствене организације

"Суочавање са изазовима, грађење рјешења"

Хелсинки (Финска) 12-15 јануар 2005.

EUR/04/5047810/6

14 јануар 2005.

52667

Декларација о менталном здрављу за Европу:

"Суочавање са изазовима, грађење рјешења"

Преамбула

1. Ми, министри здравља држава чланица Европског региона Свјетске здравствене организације (*WHO*), у присуству Европског комесара за здравље и заштиту корисника и Регионалног директора *WHO* за Европу, учесници Министарске конференције *WHO* о менталном здрављу, одржаној у Хелсинкију од 12 до 15 јануара 2005. године, сматрамо да ментално здравље и ментална добробит представљају темеље квалитета живота и продуктивности појединаца, породица, заједница и народа, који омогућавају да људи искусе живот као смислен и да буду креативни и активни грађани. Вјерујемо да је примарни циљ активности у вези са менталним здрављем остваривање позитивног утицаја на добробит и функционисање људи, усредсређивањем на њихове сопствене снаге и изворе, повећањем резилијентности и јачањем спољашњих заштитних фактора.

УДРУЖЕЊЕ ПСИХИЈАТАРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

2. Сматрамо да унапређење менталног здравља и превенција, лијечење, нега и рехабилитација особа које имају проблеме менталног здравља представљају приоритет за *WHO* и државе чланице, за Европску заједницу (*EU*) и Савјет Европе, као што је изражено у резолуцијама Скупштине Свјетске здравствене организације и Извршног одбора *WHO*, Регионалног комитета *WHO* за Европу и Савјета Европске заједнице. Ове резолуције подстичу државе чланице, *WHO*, *EU* и Савјет Европе да предузму акције којима би се смањило терет проблема менталног здравља и унаприједило ментално здравље.
3. Потврђујемо наше поштовање резолуције *EUR/RC51/R5* о Атинској декларацији о менталном здрављу, катастрофама изазваним људским фактором, стигматизацији и заштити у оквиру заједнице, као и резолуције *EUR/RC53/R4* усвојене од стране Регионалног комитета *WHO* за Европу у септембру 2003. године, којом се изражава забринутост због несмањеног терета менталних поремећаја у Европи и због чињенице да многе особе са проблемима менталног здравља, упркос развоју ефикасних интервенција, не добијају лијечење и негу која им је потребна. Регионални комитет је затражио од Регионалног директора:
 - да проблеми менталног здравља добију приоритет приликом провођења активности везаних за осавремењивање политике Здравље за све;
 - да се организује Министарска конференција о менталном здрављу у Европи у Хелсинкију у јануару 2005.
4. Наводимо резолуције које подржавају акциони програм о менталном здрављу.
Резолуција *EB109.R8*, усвојена од стране Извршног одбора *WHO* у јануару 2002. године, а коју је подржала Скупштина Свјетске здравствене организације резолуцијом *BHA55.10* у мају 2002. године, позива државе чланице *WHO*:

УДРУЖЕЊЕ ПСИХИЈАТАРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

- да усвоје препоруке садржане у Извјештају о светском здрављу 2001. године (*The World Health Report 2001*);
 - да успоставе политике менталног здравља, програме и законодавство, засноване на савременим сазнањима и поштовању људских права, уз консултовање свих заинтересованих страна у области менталног здравља;
 - да повећају финансијска улагања у ментално здравље као неодвојиви дио добробити становништва, како у својим државама, тако и у билатералној и мултилатералној сарадњи.
5. Резолуције Савјета Европске заједнице, препоруке Савјета Европе и резолуције *WHO* још од 1975. године признају значај улоге коју има унапређење менталног здравља и штетну повезаност између проблема менталног здравља и друштвене маргинализације, незапослености, бескућништва и поремећаја везаних за злоупотребу алкохола и других супстанци. Прихватамо значај одредби Конвенције о заштити људских права и основних слобода, Конвенције о правима дјетета, Европске конвенције о превенцији тортуре и нехуманог или понижавајућег третмана или кажњавања и Европске социјалне повеље, као и залагања Савјета Европе за заштиту и унапријеђење менталног здравља, које је изражено у Декларацији Министарске конференције о менталном здрављу у будућности (Стокхолм, 1985) и у другим препорукама усвојеним на овом пољу, посебно у Препоруци *R (90) 22* о заштити менталног здравља неких вулнерабилних група у заједници и Препоруци *Rec (2004) 10* која се односи на заштиту људских права и достојанства особа са менталним поремећајима.

УДРУЖЕЊЕ ПСИХИЈАТАРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

Обим

6. Многи аспекти политике и служби менталног здравља у цијелој европској регији пролазе кроз процес трансформације. Политика и службе труде се да постигну друштвено укључивање и једнакост и имају свеобухватан поглед на уравнотеженост између потреба и користи од разноврсних активности везаних за ментално здравље усмјерених на становништво у цјелини, ризичне групе и особе са проблемима менталног здравља. Службе постају доступне у широком спектру окружења у заједници, умјесто искључиво у изолованим и великим институцијама. Вјерујемо да је ово прави и неопходан пут. Поздрављамо чињеницу да политика и пракса менталног здравља сада обухватају:

- I. унапређење менталног здравља;
- II. борбу против стигматизације, дискриминације и искључивања из друштва;
- III. превенцију проблема менталног здравља;
- IV. његу особа са проблемима менталног здравља, обезбјеђивање свеобухватних и ефикасних служби и интервенција, пружање могућности учествовања и избора, како корисницима служби тако и онима који о њима брину¹;
- V. опоравак и укључење у друштво особа које доживјеле озбиљне проблеме менталног здравља.

¹ У овом случају се мисли на чланове породице, пријатеље или друге неформалне пружаоце његе

УДРУЖЕЊЕ ПСИХИЈАТАРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

Приоритети

7. Морамо да наставимо рад на платформи о реформи и модернизацији у Европском региону *WHO*, размјењујемо искуства и учимо из њих и да будемо свјесни јединствених карактеристика појединачних земаља. Сматрамо да су ово основни приоритети за сљедећу деценију:
 - I. његовати свијест о важности менталног здравља;
 - II. колективна борба против стигматизације, дискриминације и неједнакости, оснаживање и пружање подршке особама са менталним проблемима и њиховим породицама, како би били активни учесници у овом процесу;
 - III. креирати и спровести свеобухватне, интегрисане и ефикасне системе менталног здравља, који укључују унапријеђење здравља, превенцију, лијечење и рехабилитацију, његу и опоравак;
 - IV. размотрити потребу за компетентном радном снагом, која постоји у свим наведеним областима;
 - V. прихватити искуство и знање корисника служби и пружалаца његе, као важну основу за планирање и развој служби менталног здравља.

Акције

8. Подржавамо тврдњу да нема здравља без менталног здравља. Ментално здравље има централно мјесто у људском, друштвеном и економском капиталу нације и стога би га требало сматрати суштинским и саставним дијелом осталих области јавне политике, као што су људска права, друштвена заштита, образовање и запошљавање.

УДРУЖЕЊЕ ПСИХИЈАТАРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

Стога ми, министри одговорни за здравље, преузимамо обавезу, у складу са националним уставним структурама и одговорностима, да признамо потребу за постојањем свеобухватне политике менталног здравља засноване на доказима, и да размотримо начине и средства за развој, спровођење и оснаживање таквих политика у нашим земљама. Таква политика, чији циљ је постизање менталног здравља и укљученост у друштво особа са проблемима менталног здравља, захтијевају покретање акције у сљедећим областима:

- I. унапређење менталног здравља становништва у цјелини, уз помоћ мјера које имају за циљ развијање свијести и позитивне промјене за појединце и породице, заједнице и грађанско друштво, образовне и радне средине, као и владе и државне службе;
- II. разматрање потенцијалног утицаја свих јавних политика на ментално здравље, са посебним освртом на вулнерабилне групе, указујући на централно мјесто менталног здравља у стварању здравог и продуктивног друштва без искључивања из заједнице;
- III. борба против стигматизације и дискриминације, обезбјеђивање заштите људских права и достојанства и спровођење неопходних законских прописа како би се особе под ризиком или које пате од проблема и болести менталног здравља, оснажиле за потпуно и равноправно учествовање у друштву;
- IV. понудити намјенску подршку и интервенције које узимају у обзир животно доба особа под ризиком, посебно када је ријеч о родитељству и образовању дјецe и младих, и њези старих особа;
- V. развој и спровођење мјера за смањење узрока проблема менталног здравља, коморбидитета и суицида;
- VI. повећавање могућности и способности љекара опште праксе и служби примарне заштите, стварање мреже специјализоване медицинске и немедицинске заштите, како би се особама са проблемима менталног здравља понудили ефикасан приступ, идентификација и лијечење;

УДРУЖЕЊЕ ПСИХИЈАТАРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

- VII.** особама са озбиљним проблемима менталног здравља понудити ефикасну и свеобухватну његу и лијечење, у окружењу и на начин који одговара њиховим личним склоностима и обезбјеђује заштиту од занемаривања и злостављања;
 - VIII.** успостављање партнерства, координације и лидерства између региона, земаља, сектора и агенција који имају утицај на ментално здравље и укључивање у друштво појединаца и породица, група и заједница;
 - IX.** стварање програма за образовање и обуку, како би се обезбиједио довољан број компетентне мултидисциплинарне радне снаге;
 - X.** процјена стања менталног здравља и потреба становништва, специфичних група и појединаца, на начин који омогућава поређење у оквиру нације и између различитих нација;
 - XI.** обезбјеђивање правичних и адекватних финансијских средстава за испуњење ових циљева;
 - XII.** покретање истраживања и подршка ширењу наведених акција.
- 9.** Свјесни смо колико је важно и неодложно суочавање са изазовима и грађење рјешења заснованих на доказима. Стога подржавамо Акциони план менталног здравља за Европу и његово спровођење у околини Европског региона *WHO*, с тим да свака земља прилагођава ставке плана према сопственим потребама и ресурсима.

Залажемо се, такође, за солидарност широм Региона и размјену знања, најбоље праксе и стручности.

УДРУЖЕЊЕ ПСИХИЈАТАРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

Одговорности

- 10.** Ми, министри здравља земаља чланица Европског региона *WHO*, обавезујемо се да ћемо подржати провођење следећих мјера, у складу са уставном структуром и политиком сваке појединачне земље и са националним и поднационалним потребама, околностима и ресурсима:
- I.** увођење политике и закона о менталном здрављу који поставља стандарде за активности у области менталног здравља и штити људска права;
 - II.** координација одговорности у оквиру владе, за формулисање, ширење и провођење политике и законских прописа значајних за ментално здравље;
 - III.** процјена утицаја владиних мјера на ментално здравље становништва;
 - IV.** елиминација стигматизације и дискриминације и јачање укључивања у друштво, ширењем свијести јавности и оснаживањем особа под ризиком;
 - V.** особама са проблемима менталног здравља понудити избор и учествовање у процесу његе, имајући у виду њихове различите потребе и културу;
 - VI.** ревизија законодавства и, уколико је потребно, увођење закона о једнаким могућностима или закона против дискриминације;
 - VII.** унапријеђење менталног здравља у образовању и запошљавању, заједницама и другим релевантним окружењима путем интензивније сарадње између агенција одговорних за здравље и других релевантних сектора;

УДРУЖЕЊЕ ПСИХИЈАТАРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

- VIII.** превенција фактора ризика тамо гдје се појављују, на примјер, подржавањем развоја радних средина које погодују менталном здрављу и подстицањем обезбјеђивања подршке на послу или што бржег повратка на посао особа које су се опоравиле од проблема менталног здравља;
- IX.** посвећивање пажње превенцији суицида и узроцима штетног стреса, насиља, депресије, анксиозности и злоупотребе алкохола и других супстанци;
- X.** признавање и учвршћивање централне улоге примарне здравствене заштите и љекара опште праксе и јачање њихове способности да преузимају одговорност за ментално здравље;
- XI.** развој служби менталног здравља у заједници које би замијениле његу у великим институцијама за особе са озбиљним проблемима менталног здравља;
- XII.** јачање мјера којима се окончава нехуман и понижавајући третман;
- XIII.** интензивирати партнерство између агенција које се баве његом и подршком, као што су здравље, социјална заштита, становање, образовање и запошљавање;
- XIV.** укључити ментално здравље у наставне планове свих здравствених радника и успоставити континуирану професионалну едукацију и програме обуке за раднике у области менталног здравља;
- XV.** охрабрити развој специјализованих стручних група радника у области менталног здравља, које би се бавиле специфичним потребама различитих група, нпр. дјеце, младих, старих и особа са дуготрајним и озбиљним проблемима менталног здравља;
- XVI.** узимајући у обзир терет болести, обезбиједити довољне ресурсе за ментално здравље, с тим да се инвестиције у ментално здравље могу идентификовати у оквиру укупних трошкова здравства, како би се успоставио паритет са инвестицијама у другим областима здравства;

УДРУЖЕЊЕ ПСИХИЈАТАРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

- XVII.** развој праћења позитивног менталног здравља и проблема менталног здравља, укључујући и факторе ризика и понашање којим се тражи помоћ, као и праћење имплементације;
- XVIII.** затражити да се проведе истраживање у случајевима када актуелно знање или технологија нису довољни и публиковати резултате истраживања.
- 11.** Подржаћемо невладине организације активне на пољу менталног здравља и стимулирати стварање невладиних организација и организација корисника служби.
- Посебно поздрављамо организације активне у:
- I.** Организовању корисника који се ангажују у развијању сопствених активности, укључујући оснивање и вођење група за самопомоћ и обуку у способностима опоравка;
 - II.** оснаживању вулнерабилних и маргинализованих особа и заступању њихових интереса;
 - III.** обезбјеђивању служби у заједници које укључују кориснике;
 - IV.** развијању вјештина и способности надвладавања и пружања његе за породице пацијената и особе које брину о њима, и њиховом активном учешћу у програмима заштите;
 - V.** прављењу планова за побољшање родитељства, образовања и толеранције и за борбу против алкохолизма и других поремећаја везаних за злоупотребу супстанци, против насиља и криминала;
 - VI.** развијању локалних служби које су усмјерене на потребе маргинализованих група;
 - VII.** вођењу телефонских и интернет савјетовалишта за особе у кризним ситуацијама, жртве насиља или потенцијалне самоубице;
 - VIII.** стварању могућности за запошљавање особа са инвалидитетом.

УДРУЖЕЊЕ ПСИХИЈАТАРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

12. Позивамо Европску комисију и Савјет Европе да на основу својих овлашћења подрже провођење ове Декларације о менталном здрављу *WHO* за Европу.

13. Захтијевамо од Регионалног Директора *WHO* за Европу да покрене акције у сљедећим областима:

(а) Партнерство

- I. охрабрити сарадњу у овој области са међувладиним организацијама, укључујући Европску комисију и Савјет Европе.

(б) Информације у здравству

- I. подржати државе чланице у развоју система праћења менталног здравља;
- II. обезбиједити компаративне податке о стању и напретку менталног здравља и служби менталног здравља у земљама чланицама.

(в) Истраживање

- I. успоставити мрежу колаборативних центара за ментално здравље који пружају могућности за међународна партнерства, квалитетно истраживање и размјену истраживача;
- II. прикупити и публиковати најбоље доказе о доброј пракси који су доступни, узимајући у обзир етичке аспекте менталног здравља.

(г) Развој политике и служби

- I. подршка владама обезбјеђивањем експертизе како би реформа менталног здравља била утемељена на ефикасним политикама менталног здравља које укључују законодавство, уређење служби, унапређење менталног здравља и превенцију проблема менталног здравља;
- II. понудити помоћ за успостављање програма обуке за едукаторе;
- III. покренути размјену иноватора;

УДРУЖЕЊЕ ПСИХИЈАТАРА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

IV. пружити помоћ приликом формулације истраживачких политика и питања;

(д) охрабрити носиоце промјена успостављањем мреже националних лидера реформе и кључних државних службеника.

(ђ) *Заступање*

I. информисати и пратити политике и активности које позитивно утичу на поштовање људских права, укључење у друштво особа са проблемима менталног здравља и на смањење стигматизације и дискриминације уперене против ових особа;

II. оснажити кориснике, особе које брину о њима и невладине организације информацијама и координисати активности између земаља;

III. подржати државе чланице у развоју информационе базе која би помогла оснажење корисника служби менталног здравља;

IV. да унаприједи међународну размјену искуства уз помоћ кључних регионалних и локалних невладиних организација;

V. пружити објективне и конструктивне информације медијима, невладиним организацијама и другим заинтересованим групама и појединцима.

14. Захтијевамо од Регионалне канцеларије *WHO* за Европу да предузме неопходне кораке како би се обезбиједила пуна подршка развоју и спровођењу политике менталног здравља и како би активности и програми за испуњење захтијева ове Декларације добили адекватан приоритет и средства.

15. Обавезујемо се да ћемо извијестити *WHO* о току спровођења ове Декларације у нашим земљама на састанку влада који ће бити одржан прије 2010. године.

Министар здравља и социјалних служби Финске

Регионални Директор *WHO* за Европу